

УДК 352/353]:332.3]-027.21

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-15/22>

Вадим КРАВЧУК, асп.

ORCID ID: 0009-0000-7760-3166

e-mail: vadyim.kryvonos2017@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Вступ. Наголошено, що землекористування посідає важливе місце в багатьох екологічних та соціально-економічних проблемах суспільства. Основною формою управління землею є публічне управління. Акцентовано, що публічне управління є основою забезпечення регулювання процесів використання та охорони земель у системі багаторівневого врядування, воно закладає основи відносин, які повинні служити охороні, збереженню, дбайливому використанню земельних ресурсів та бути прихильним до принципу сталого розвитку. Сама суть формування та розвитку сталого землекористування полягає у тому, що в цей процес включені всі його суб'єкти. Вони повинні розуміти, що необхідно відмовитися від земельного переділу, якщо в цьому немає необхідності, оскільки політика сталого землекористування привертає все більшу увагу та набуває більшого значення як у світі, так і в Україні. Метою статті стало дослідження та аналіз теоретичних основ сталого землекористування як об'єкту публічного управління. Об'єктом дослідження виступило стале землекористування.

Методи. Використано загальні та спеціальні методи наукового дослідження. Аналіз застосовано для з'ясування стану управління земельними ресурсами в Україні, синтез – для узагальнення отриманого фактажу з метою вироблення рекомендацій. Системний підхід ужито під час висвітлення викликів у сфері сучасного землекористування. Нормативно-ціннісний метод дає можливість розглянути питання відновлення сталого землекористування у повсякденний період у системі багаторівневого управління.

Результати. Визначено саме поняття сталого землекористування, виокремлено фактори, що впливають на таке землекористування, та розглянуто етапи формування сталого землекористування у системі багаторівневого управління. Зокрема, було встановлено певні ієрархії рівнів адміністрування сталим землекористуванням, а саме концептуального, ідеологічного, політичного та економічного. Кожен із рівнів визначає концептуальні механізми дій щодо земельних ресурсів. Серед факторів впливу на стале землекористування виокремлюють такі, що обумовлені економічним, природним, екологічним, правовим, технологічним та соціальним характером. Проте урбанізація та культурні світогляди також вплинули на стале використання та управління земельними ресурсами. Водночас відповідними етапами формування сталого землекористування у системі багаторівневого управління було визначено розуміння юрисдикції державних управлінь, встановлення чітких цілей, розроблення ініціатив під ці цілі, моніторинг та оцінювання прогресу, рапортування, а також співпраця та партнерство.

Висновки. Доведено, що стале землекористування потребує залучення усіх сторін, зацікавлених у використанні земель, урахування їхніх потреб та підтримки ширших культурних, економічних, екологічних, правових, політичних, технологічних та соціальних рамок. Крім цього, державі необхідно збільшити категорію природоохоронних земель шляхом створення парків, заповідників тощо. На законодавчому рівні необхідно більш уваги приділити питанням охорони та збереження земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного виробництва як основи забезпечення продовольчої безпеки країни.

Ключові слова: земельні ресурси; стале землекористування; державні управління; фактори сталого землекористування; етапи формування сталого землекористування.

Вступ

Земельні ресурси – одне з основних надбань природи, природний базис, на якому будується майже вся сільськогосподарська діяльність людини. Посилення знань про сільськогосподарські ресурси та найкраще подання природоохоронних та суспільно-економічних питань, пов'язаних із землекористуванням, сприяє усвідомленню політиками, громадами та окремими жителями необхідності найрезультативнішого застосування земельних ресурсів. Зі швидким розвитком урбанізації та соціальної економіки використання та охорона землі стали однією з найбільших соціальних проблем у всьому світі. Надмірна урбанізація не лише спричинила значні проблеми для сталого використання земельних ділянок, але й зумовила далекосяжні, негативні наслідки на сільськогосподарські угіддя, а також захист екологічного середовища. Політика сталого землекористування набуває все більшого значення протягом останніх кількох десятиліть для протидії згубним наслідкам проблемного землекористування та його причин. У всьому світі деградація земель є постійною екологічною проблемою, а вирубка лісів є основною причиною деградації земель (Batunacun et al., 2019).

Водночас Україно-російська війна, яка почалася з 2014 року на сході України, а з 24 лютого 2022 року на

всій території, завдає величезної шкоди еколого-економічного та соціального характеру як населенню, так і українській землі зокрема. У зв'язку зі значними руйнуваннями територій, загостренням економічних, соціальних, екологічних, правових, технологічних й інших проблем життєдіяльності українського суспільства у поствоєнний період виникає потреба в концептуалізації парадигми землекористування – концепції сталого землекористування, яка могла б забезпечити підвищення добробуту людей, розв'язати проблеми, пов'язані з деградацією навколишнього середовища, поліпшення екологічного стану земель.

Вирішення питань сталого землекористування висувається на урядовий рівень і носить державний характер, оскільки безпосередньо пов'язане з потребою урахування особливостей географічного розташування держави, територіальною системою господарства, освоєності місцевості, а також рівня розвиненості сільськогосподарських взаємин. Крім того, необхідно фокусуватись на зрілості державної законодавчої основи згідно з регулюванням сільськогосподарських взаємин та охорони навколишнього середовища загалом та рівнем причетності регіонів держави до міжнародного торговельно-економічного та екологічного партнерства. Щоб протистояти умовам навколишнього середовища,

© Кравчук Вадим, 2024

важливим аспектом політики сталого землекористування є вибір інструменту. Державні управлінці можуть вибирати з інструментів регуляторної політики (наприклад, зонування землекористування (Lambin et al., 2014), ринкової політики (наприклад, плата за екологічні послуги) (Alix-Garcia et al., 2018) та інформаційні інструменти, які намагаються спонукати до добровільних дій (Burstein, 2003). Однак для України питання відновлення сталого землекористування у післявоєнний період у системі багаторівневого управління є важливим для подальшого економічного та інноваційного розвитку держави. Розв'язання вказаної наукової проблеми сприятиме підвищенню організації роботи різних стейкхолдерів, які задіяні в агропромисловому комплексі та управлінні на державному, регіональному і місцевому рівнях.

Метою статті є дослідження та аналіз теоретичних основ сталого землекористування як об'єкта публічного управління.

Основні завдання роботи полягають:

- у визначенні поняття сталого землекористування;
- у характеристиці сучасного стану наукової розробленості проблеми сталого землекористування;
- у виявленні факторів, що впливають на стале землекористування з розкриттям їхнього змісту;
- у дослідженні етапів формування сталого землекористування у системі багаторівневого управління.

Огляд літератури. Матеріали багаторічної науково-практичної діяльності авторів у галузі природокористування, землевпорядного проектування та економіки, розробки та реалізації проектів землеустрою та кадастрової діяльності, узагальнення своїх результатів та результатів статистики було використано як вихідні. Використання вторинних даних є логічним та закономірним під час проведення багатоцільових, міждисциплінарних досліджень. Основними критеріями вибору джерел були відповідні ключові слова, українська або англійська мови, останні 20 років публікацій (з 2003 року) та наявність в певних базах даних, наприклад Emerald Insights та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Використання вторинних даних дозволяє економити матеріальні та тимчасові ресурси. Також автор обрав авторитетний державний сайт (Дія.Бізнес) та сайти світових організацій (OECD та ООН).

Методи

Використано як загальні, так і спеціальні методи наукового дослідження. Аналіз було використано для з'ясування стану управління земельними ресурсами в Україні, узагальнення наслідків економічного, соціального, екологічного, правового, технологічного характеру, яких завдає повномасштабна війна, з метою активного застосування концепції сталого землекористування для забезпечення подальшого розвитку українського суспільства. Метод синтезу було застосовано для узагальнення отриманого фактажу з метою вироблення рекомендацій для ефективного публічного управління земельними ресурсами на різних рівнях влади. Системний підхід застосовувався для вивчення викликів у сфері сучасного землекористування: розглянуто детально категорію "стале землекористування", фактори впливу на нього, етапи формування сталого землекористування у системі багаторівневого управління. Нормативно-ціннісний метод дав можливість дослідити питання відновлення сталого землекористування у повоєнний період у системі багаторівневого управління та показати їх ефективність у стратегічній перспективі для

України завдяки імплементації новітніх технологій та грамотній державній політиці.

Результати

Поняття сталого землекористування та сучасний стан наукової розробленості проблеми. Землекористування являє собою право експлуатації земельної ділянки на користь користувача; у разі сільськогосподарських угідь це право включає можливість присвоєння виробленої продукції. Якщо земельна ділянка експлуатується не її власником, то користувач повинен укласти договір із власником, який визначає строки, розмір оплати та інші умови користування. Контроль землекористування, насамперед збереження національного агрофонду земель та їх відповідного виробничого використання, є у всьому світі функцією держави. Саме вона бере на себе дедалі більшу частину витрат на підтримку родючості ґрунтів, активніше втручається у земельний ринок, ринок оренди, розвиває державний контроль стану сільськогосподарських земель. Відбувається кардинальний поворот від концепції безумовного права власності на землю до умовного (обтяженого) права, пов'язаного не лише з особистими бажаннями власника, а й із суспільними інтересами щодо найбільш продуктивного використання сільськогосподарських земель, збереження ґрунтової родючості та недопущення вилучення їх із сільськогосподарського обороту.

Актуальність раціонального використання земельних ресурсів відображена на порядку денному Організації Об'єднаних Націй у сфері сталого розвитку на період до 2030 року. Цілі сталого розвитку (ЦСР) спрямовані на боротьбу з голодом та просування сталого сільського господарства (ЦСР 2), забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами (ЦСР 6), захист, відновлення та сприяння сталому використанню наземних екосистем, стійке управління лісами, боротьбу з деградацією земель та опустелювання (ЦСР 15) (Цілі сталого розвитку, 2021).

Відповідно до положень ООН (<https://sdgs.un.org/goals>) стале землекористування є ключовим елементом загальної концепції сталого розвитку, що визначається як розвиток, який задовольняє потреби сучасного покоління, не посягаючи на можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. А концепція сталого землекористування визначається як підходи та стратегії до використання земельних ресурсів, які сприяють задоволенню потреб сучасного суспільства, не порушуючи можливостей майбутніх поколінь використовувати землю також для своїх потреб. Основна ідея полягає у тому, щоб забезпечити економічний розвиток, соціальну справедливість та збереження екосистем, уникаючи виснаження або погіршення земельних ресурсів.

Аналізуючи поняття "стале землекористування", слід зазначити, що існує безліч інтерпретацій цієї економічної категорії різних авторів. Стале землекористування – це тривале підтримання біорегуляції навколишнього середовища, багатоцільове задоволення різноманітних потреб людей і економічно вигідні (оптимальне за окремими показниками і критеріями) відносини суспільства і земельних ресурсів (Гулько, 2022). Стале землекористування – це тривалий (підтримка біотичної регуляції навколишнього середовища), цілеспрямований (задоволення потреб суспільства), економічно вигідний (раціональна організація) взаємозв'язок людини і земельних ресурсів (Третяк та ін., 2021б). Стале землекористування стосується справедливого та збалансованого розподілу землі, води, біорізноманіття та

інших ресурсів навколишнього середовища серед конкуруючих вимог для забезпечення задоволення поточних і майбутніх потреб людини (Towards sustainable land use..., 2020). Раціональне планування, розвиток і збереження земельних ресурсів у конкретних просторово-часових умовах урядом і окремими особами є важливими для досягнення сталого землекористування (Khan, & Hanjra, 2008).

Методологія сталого землекористування виявляється у підтримці певного рівня біотичної регуляції довкілля та ієрархії рівнів адміністрування сталим землекористуванням, а саме концептуального, ідеологічного, політичного та економічного (Скляр та ін., 2022). Біотична регуляція довкілля та земельних ресурсів характеризує зміни потоків біологічної енергії – біомаси в природних та антропогенних каналах та зміну характеру кругообігу біогенних елементів. Концептуальний рівень займає головну позицію в менеджменті землекористуванням, тому що встановлює провідні цільові налаштування на довгочасний період – ведення економічної діяльності в межах дозволеної модифікації біотичного регулювання довкілля та аргументованого еколого-економічного та соціального забезпечення вимог суспільства внаслідок землекористування (раціональне використання земельних ресурсів як засіб виробництва, потенційного відокремлення земель як просторового базису із природного стану та потенційно прийнятного рівня несприятливого ефекту на земельні ресурси).

Ідеологічний рівень управління сталим землекористуванням характеризує спрямованість та способи втілення концептуальних механізмів: розширення суспільної свідомості до сприйняття важливості рівня екології та економіки землекористування, що проявляються у покращених способах переробки вирощуваних та видобутих ресурсів, та в розумному формуванні та контролі споживчого попиту на вироби з них. Політичний рівень означає створення певних концептуальних механізмів та ідеологічного рівня нормативно-правової бази; у цьому разі важливим питанням виступає чітка дефініція та відокремлення понять "земля" та "ґрунт" (Третяк та ін., 2021б). Земля – ширше поняття, ніж ґрунт, оскільки ґрунт – базовий компонент природного середовища. Закон України "Про охорону земель" розрізняє поняття "земля", "ґрунт" та "земельні ресурси". Деякі держави (такі як США, Китай, Німеччина, Франція, Канада) дотримуються думки, що охорона ґрунтів потребує безпосереднього державного втручання за рахунок законодавчого регулювання юридичного терміна "ґрунт". Економічний рівень характеризує практичні дії суспільства у сфері земельних відносин, що передбачають оцінки, вартість, витрати, прибутки та взаємодію окремих землекористувачів та суспільства загалом із земельними ресурсами (ґрунтами, територією, рослинним покривом, а також підземними ресурсами) (Третяк та ін., 2021б).

Зокрема, проаналізувавши різні погляди авторів, можна дати таке визначення сталого землекористування: це здатність підтримувати раціональне та ефективне використання земель, підвищуючи якісне та кількісне утримання земельних ресурсів за стійкості земельних прав, незмінності кордонів, територіального розміщення та покращення екологічної стійкості з метою формування ефективного виробництва.

Фактори, що впливають на стале землекористування. Множинність факторів, що впливають на стале землекористування, обумовлена економічним, природним, екологічним, правовим, технологічним та соціаль-

ним характером. Економічна природа сталого землекористування полягає у результативності сільськогосподарського виробництва та ефективності земель. Наприклад, родючість, лісистість та залісненість сільськогосподарських угідь є факторами, що характеризують природну стійкість землекористування (Кульбака, 2020). Родючість, у свою чергу, обумовлена якістю ґрунтів та їхніми властивостями (потужністю органічного горизонту, вмісту гумусу, гранулометричного складу). Властивості ґрунтів впливають на врожайність сільськогосподарських культур, тому важливо впевні періоди підтримувати, підвищуючи, показники якості ґрунтів. Звідси впливає екологічна стійкість землекористування, що характеризується чинниками прояву та виявлення негативних процесів на ґрунтах. Своєчасне їх виявлення дозволяє вжити відповідних заходів, пов'язаних зі збереженням та відновленням земельних ресурсів (зрошення, осушувальна меліорація, трансформація менш інтенсивних сільськогосподарських угідь у більш інтенсивні, землеробство, реабілітація угідь, інтенсивна технологія вирощування високопродуктивних сортів сільськогосподарських культур) (Кульбака, 2020). Важливими складниками сталого поняття до виявлення негативних процесів є еродованість земель сільськогосподарського призначення, оскільки на її основі проводяться меліоративні заходи щодо відновлення та покращення властивостей землі. Зниження розораності позитивно впливає на показник екологічності сталого землекористування. Правова природа сталого землекористування відображає правовий статус, цільовий характер, режим використання та екологічні норми та вимоги до землі як елементу природного середовища (Poltavets, 2021). Стійкість зовнішніх кордонів, земельних прав та внутрішньогосподарської організації землекористування є цільовими факторами правового аспекту сталого землекористування. На сьогодні чинне законодавство в галузі земельно-майнових відносин орієнтує землекористувачів та органи управління земельними ресурсами на поєднання інтересів суспільства та законних інтересів громадян та фізичних осіб на вільне володіння, користування та розпорядження належними їм земельними ділянками. Технологічна природа сталого землекористування пов'язана з контурністю та енергоємністю земель, що відбивається на економічній стійкості землекористування (Poltavets, 2021). До факторів соціальної природи сталого землекористування слід зарахувати вигідне просторове територіальне розміщення, що характеризується типами територій, місцем розташування, віддаленістю та облаштованістю виробничої, інженерної та соціальної інфраструктур (Кульбака, 2020).

Відповідно до Zhang et al. (2023), окрім сільськогосподарських угідь, швидка та надмірна урбанізація створила значні проблеми для сталого використання та управління міськими землями. Вона змінила функцію просторового розподілу міської мозаїки шляхом поєднання даних середньої роздільної здатності із супутниковими зображеннями високої роздільної здатності, оцінки загальної структури ландшафту та з'ясування функцій ландшафту в міському середовищі на основі ландшафтової структури. Крім того, існує також дослідження ефективності міського зеленого розвитку (green development efficiency, GDE), у якому використовується трьохетапна модель аналізу охоплення даних (Data Envelopment Analysis, DEA) для міст у дельті річки Янцзи. Результати показали, що рівень GDE виявив

неоднорідність у різних містах. І GDE був посилений завдяки збільшенню частки третинної промисловості та зелених зон забудованих районів, але ослаблений, коли площа забудованих районів (area of built districts, ABD), що відображає міське будівництво, була розширена.

Також вибір інструментів політики сталого землекористування визначається, зокрема, цінностями та переконаннями залучених осіб, а цінності, що визначаються культурними світоглядами, відіграють невід'ємну роль у тому, як люди оцінюють та формують погляди на практику сталого землекористування (Kahan, & Braman, 2006). Культурні світогляди – це соціально сконструйовані орієнтації, які формують індивідуальні інтерпретації екологічних проблем та їх політичні рішення. Нещодавні емпіричні дослідження підтверджують важливість впливу культурних світоглядів на суспільні уподобання щодо різних інструментів сталого землекористування (Kemper et al., 2019, Rissman et al., 2017). Залежно від свого культурного світогляду люди можуть довіряти чи нехтувати певною практикою. Тому розробка політики, яка могла б відображати прийнятні соціальні можливості людей із різними культурними світоглядами, є складним завданням (Kemper et al., 2019). У цьому плані Markle (2019) наголосив на необхідності розробити політику, орієнтовану на культуру, для досягнення бажаних екологічних та соціальних результатів. Однак найкращий спосіб розроблення такої адресної політики ще не отримав достатньої уваги в попередніх дослідженнях. Таким чином, система заходів, які забезпечують перехід до сталого землекористування, має базуватись на аналізі розглянутих факторів.

Етапи формування сталого землекористування у системі багаторівневого управління. Державні управління відіграють ключову роль у формуванні сталого землекористування через політику, програми та партнерства. Інструментами сталого землекористування є набір методів, за допомогою яких державні управління реалізують свої повноваження для полегшення та здійснення змін у суспільстві (Vöcher, 2012). Серед етапів, на які покладаються державні управління для досягнення мети формування сталого землекористування, варто визначити кілька.

Першочергово державні управління мають зрозуміти контекст їхньої юрисдикції та проблем і можливостей, з якими вони стикаються під час формування сталого землекористування (Epenark, 2009). Це включає оцінювання поточного та прогнозованого впливу зміни клімату, зростання населення, урбанізації, втрати біорізноманіття, забруднення та інших факторів на землю та її ресурси. Це також передбачає взаємодію із зацікавленими сторонами, такими як органи місцевого самоврядування, громади, підприємства та дослідники, щоб визначити їхні потреби, інтереси та погляди на питання землекористування.

Другим кроком є встановлення чітких і вимірних цілей, які узгоджуються з баченням і цінностями їхньої юрисдикції та зацікавлених сторін. Ці цілі повинні відображати принципи сталості, такі як справедливість, ефективність, стійкість і адаптивність. Вони також мають бути SMART: конкретними, вимірними, досяжними, актуальними та обмеженими в часі. Наприклад, метою може бути скорочення викидів парникових газів від землекористування на 20 % до 2030 року.

Третій етап для державних управлінь у формуванні сталого землекористування – це розроблення та впровадження політики та програм, які підтримують цілі

та розв'язують проблеми та можливості (Третяк та ін., 2021a). Ці політики та програми мають ґрунтуватися на фактичних даних, найкращих практиках та інноваціях, а також урахувати компроміси та синергію між екологічними, соціальними та економічними результатами. Вони також повинні бути гнучкими та вразливими до змін умов і відгуків. Деякі приклади політики та програм включають зонування, стимули, правила, освіту, збереження, відновлення та зелену інфраструктуру.

Четвертий етап передбачає моніторинг та оцінювання прогресу та впливу політики та програм (Шарий та ін., 2019). Це означає збір і аналіз даних показників і цілей, пов'язаних із такими параметрами, як ґрунтовий покрив, поглинання вуглецю, якість води, продовольча безпека та засоби до існування. Це також передбачає отримання та включення відгуків від зацікавлених сторін, таких як опитування, інтерв'ю, фокус-групи та методи участі. Результати моніторингу та оцінювання слід використовувати для інформування про прийняття рішень, підзвітність та навчання.

Ще однією процедурою державних управлінь у формуванні сталого землекористування є необхідність повідомляти про результати та уроки політики та програм відповідній аудиторії та платформам (Третяк та ін., 2021a). Це передбачає використання чіткої, стислої та переконливої мови та візуальних засобів для передавання досягнень, викликів, впливу та рекомендацій політики та програм. Це також про використання відповідних і доступних каналів і форматів, таких як звіти, веб-сайти, соціальні медіа, інформаційні бюлетені, подкасти та вебіари. Комунікація та звітність мають бути спрямовані на підвищення обізнаності, розуміння, залучення та підтримки сталого землекористування.

Шостим і останнім кроком є співпраця та партнерство з іншими, хто поділяє те саме бачення та цілі (Шарий та ін., 2019). Це передбачає побудову та підтримку відносин і мереж з іншими державними управліннями, органами місцевого самоврядування, громадами, підприємствами, неурядовими організаціями та дослідниками як усередині, так і між секторами та в глобальному масштабі. Це також означає спільне використання та обмін інформацією, ресурсами, досвідом і найкращими практиками, а також спільне створення та впровадження рішень. Співпраця та партнерство мають сприяти довірі, взаємній вигоді та колективним діям сталого землекористування.

Таким чином, етапи формування сталого землекористування – це технічні чи адміністративні процеси. Діяльність переважно має операційний характер і відображає прийняті соціальні концепції, що стосуються людей, прав та земельних об'єктів щодо землеволодіння, ринків землі, оподаткування землі, контролю землекористування, освоєння земель та управління довкіллям. Тому системи управління земельними ресурсами потребують державної підтримки та визнання на високому рівні.

Дискусія і висновки

Особливо актуальною проблемою у контексті набуття державним управлінням ознак публічного управління та адміністрування, коли на перший план виходять питання деполітизації та зростання необхідності більш відкритих та прозорих рішень, необхідних для забезпечення потреб та інтересів суспільства та громадян. Наприклад, публічне управління прагне досягнення суспільно значущого результату за активного сприяння суспільства, тоді як державне управління є реалізацію поставлених завдань. Тому за наявності

подібних цілей, об'єктів, суб'єктний склад у публічному управлінні може бути значно збільшений, за такого типу управління усі передбачувані учасники взаємодії можуть стати суб'єктами управління.

Стале землекористування як об'єкт публічного управління слід розуміти як організацію взаємодії влади, суспільства та бізнесу з метою раціонального та ефективного використання земель. Цей процес не може мати вертикальний характер і повинен здійснюватися через групи стейкхолдерів, які відіграють важливу роль у реалізації конкретних напрямів та ініціатив місцевих громад, зокрема безпосереднє залучення публічних управлінь.

Різноманітність землі як засобу виробництва істотно впливає на формування міжгосподарських відмінностей в ефективності використання усіх ресурсів виробничого потенціалу: земельних, матеріальних та трудових. Стале землекористування проявляється через взаємодію матеріальних та трудових ресурсів, які не тільки генерують зв'язки із землею, а й забезпечують збереження та підвищення її ефективної родючості. Стале землекористування забезпечуватиметься лише в тому випадку, якщо в разі збільшення кількості використовуваних засобів виробництва та трудових ресурсів та підвищенні їх якісних параметрів досягається результат у вигляді додаткового виходу продукції з тієї самої площі землі.

Однією з труднощів у землекористуванні є необхідність поєднання (узгодження) інтересів індивідуальних землекористувачів із суспільними вподобаннями. На конкретних категоріях земель такі узгодження мають проводитися відповідно до регіональних еколого-економічних та соціальних умов. Тут важливим є ефективне поєднання абсолютизації економічного ефекту на обмежених часових інтервалах індивідуальних інтересів та зростаючої ролі екологічного аспекту суспільних переваг у довгостроковій перспективі. На землях сільськогосподарського призначення існує найбільший порівняно з іншими категоріями земель збіг індивідуальних інтересів землекористувачів (отримання максимальних урожаїв сільгоспродукції) із суспільними вподобаннями (забезпечення продуктової безпеки країни). Але в перспективі виникатиме відмінність інтересів: в індивідуальних землекористувачів – прагнення до мінімізації своїх внутрішніх витрат та виснажливого використання природної родючості, а в суспільних інтересах посилюватимуться екологічний аспект землекористування та врахування інтересів майбутніх поколінь людей.

Загалом для виконання завдань збільшення продуктивності землекористування необхідно:

- запровадити ресурсозбережні технології, які дозволять скоротити нестачу додаткових територій;
- підтримувати суб'єкти країни та громадян у виконанні завдань, спрямованих на розвиток сільськогосподарської гілки економіки;
- забезпечити розвиток сільських територій шляхом збереження сільських ландшафтів, зростання якості життя у сільській місцевості та диверсифікація сільської економіки.
- створити одночасну взаємодію господарських, соціальних, екологічних, економічних та правових умов можливості формування сталого розвитку.

Список використаних джерел

Гунько, Л. А. (2022). Формування сталого (збалансованого) землекористування – базова основа розвитку економіки землевпорядкування в Україні. *Агросвіт*, 9–10, 51–61. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.51>

Кульбака, В. М. (2020). Концептуальні основи формування сільськогосподарських землекористувань в умовах сталого розвитку. *Український журнал прикладної економіки*, 5(2), 282–288. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-2-33>

Третяк, А. М., Третяк, В. М., Курильців, Р. М., Прядка, Т. М., & Третяк, Н. А. (2021а). *Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціалізації, практики*. ТОВ "Білоцерківдрук".

Третяк, А. М., Третяк, В. М., Трофименко, П. І., Прядка, Т. М. & Трофименко, Н. В. (2021b). Стале (збалансоване) землекористування: понятійний базис та методологія інституціалізації. *Агросвіт*, 24, 11–22. <https://doi.org/10.32702/2306&6792.2021.24.11>

Цілі сталого розвитку. (2021, 26 листопада). Дія Бізнес. <https://business.diaa.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/ciil-stalogo-rozvitku>

Шарій, Г. І., Тимошевський, В. В., Міщенко, Р. А., & Юрко, І. А. (2019). *Управління земельними ресурсами*. ПолтНТУ.

Alix-Garcia, J. M., Sims, K.R.E., Orozco-Olvera, V. H., & Monroy, S. R. (2018). Payments for environmental services supported social capital while increasing land management. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 115(27), 7016–7021. <https://doi.org/10.1073/pnas.1720873115>

Batunacun, Wieland, R., Lakes, T., Yunfeng, H., & Nendel, C. (2019). Identifying drivers of land degradation in Xilingol, China, between 1975 and 2015. *Land Use Policy*, 83, 543–559. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.02.013>

Böcher, M. (2012). A theoretical framework for explaining the choice of instruments in environmental policy. *Forest Policy and Economics*, 16, 14–22. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2011.03.012>

Enemark, S. (2009). Sustainable land governance. *Coordinates*, 5(12) 27–33. <http://mycoordinates.org/volume-v-issues-12-dec-2009/>

Kemper, L., Bader, K., & Froese, F. (2019). Promoting gender equality in a challenging environment: The case of Scandinavian subsidiaries in Japan. *Personnel Review*, 48(1), 56–75. <https://doi.org/10.1108/PR-02-2017-0035>

Khan, S., & Ahmad Hanjra, M. (2008). Sustainable land and water management policies and practices: A pathway to environmental sustainability in large irrigation systems. *Land Degradation and Development*, 19(5), 469–487. <https://doi.org/10.1002/ldr.852>

Lambin, E. F., Meyfroidt, P., Rueda, X., Blackman, A., Börner, J., Cerutti, P.O., Dietsch, Th., Jungmann, L., Lamarque, P., Lister, J., Walker, N. F., & Wunder, S. (2014). Effectiveness and synergies of policy instruments for land use governance in tropical regions. *Global Environmental Change*, 28, 129–140.

Poltavets, A. (2021). Factors and indicators for evaluating the effectiveness of land resource management at agrarian enterprises. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*, 2, 97–101. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2021-2-16>

Rissman, A. R., Kohl, P. A., & Wardropper, Ch. B. (2017). Public support for carrot, stick, and no-government water quality policies. *Environmental Science & Policy*, 76, 82–89. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2017.04.012>

Towards sustainable land use: Aligning biodiversity, climate and food policies. (2020). OECD. <https://www.oecd.org/environment/resources/towards-sustainable-land-use-aligning-biodiversity-climate-and-food-policies.pdf>

Zhang L, Kuang B, & Yang B. (2023). Sustainable land use and management. *Sustainability*, 15(23), 16259. <https://doi.org/10.3390/su152316259>

References

Alix-Garcia, J. M., Sims, K.R.E., Orozco-Olvera, V. H., & Monroy, S. R. (2018). Payments for environmental services supported social capital while increasing land management. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 115(27), 7016–7021. <https://doi.org/10.1073/pnas.1720873115>

Batunacun, Wieland, R., Lakes, T., Yunfeng, H., & Nendel, C. (2019). Identifying drivers of land degradation in Xilingol, China, between 1975 and 2015. *Land Use Policy*, 83, 543–559. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.02.013>

Böcher, M. (2012). A theoretical framework for explaining the choice of instruments in environmental policy. *Forest Policy and Economics*, 16, 14–22. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2011.03.012>

Enemark, S. (2009). Sustainable land governance. *Coordinates*, 5(12) 27–33. <http://mycoordinates.org/volume-v-issues-12-dec-2009/>

Hunko, L. (2022). Formation of sustainable (balanced) land use – basis of economic development of land planning in Ukraine. *Агросвіт*, 9–10, 51–61 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.51>

Kemper, L., Bader, K., & Froese, F. (2019). Promoting gender equality in a challenging environment: The case of Scandinavian subsidiaries in Japan. *Personnel Review*, 48(1), 56–75. <https://doi.org/10.1108/PR-02-2017-0035>

Khan, S., & Ahmad Hanjra, M. (2008). Sustainable land and water management policies and practices: A pathway to environmental sustainability in large irrigation systems. *Land Degradation and Development*, 19(5), 469–487. <https://doi.org/10.1002/ldr.852>

Kulbaka, V. M. (2020). Conceptual fundamentals of agricultural land use formation in conditions of sustainable development. *Ukrainian Journal of Applied Economics*, 5(2), 282–288 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-2-33>

Lambin, E. F., Meyfroidt, P., Rueda, X., Blackman, A., Börner, J., Cerutti, P.O., Dietsch, Th., Jungmann, L., Lamarque, P., Lister, J., Walker, N. F., & Wunder, S. (2014). Effectiveness and synergies of policy instruments for land use governance in tropical regions. *Global Environmental Change*, 28, 129–140.

Poltavets, A. (2021). Factors and indicators for evaluating the effectiveness of land resource management at agrarian enterprises. *Actual problems of innovative economy*, 2, 97–101. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2021-2-16>

Rissman, A. R., Kohl, P. A., & Wardropper, Ch. B. (2017). Public support for carrot, stick, and no-government water quality policies. *Environmental Science & Policy*, 76, 82–89. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2017.04.012>

Sharyi, G. I., Tymoshevskyi, V. V., Mishchenko, R. A., & Yurko, I. A. (2019). *Management of land resources: a study guide*. PoltNTU [in Ukrainian].

Sustainable development goals. (2021, November 26). Diia.Business [in Ukrainian]. <https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cili-stalogo-rozvitku>

Towards sustainable land use: Aligning biodiversity, climate and food policies. (2020). OECD <https://www.oecd.org/environment/resources/towards-sustainable-land-use-aligning-biodiversity-climate-and-food-policies.pdf>

Tretyak, A. M., Tretyak, V. M., Kuryltsiv, R. M., Pryadka, T. M., & Tretyak, N. A. (2021a). *Management of land resources and land use: basic principles of theory, institutionalization, practice: monograph*. "Bilotserkivdruk" LL. [in Ukrainian].

Tretyak, A. M., Tretyak, V. M., Trofymenko, P. I., Pryadka, T. M., & Trofymenko, N. V. (2021b). Sustainable (balanced) land use: conceptual basis and methodology of institutionalization. *Agrosvit*, 24, 11–22 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32702/2306&6792.2021.24.11>

Zhang L, Kuang B, & Yang B. (2023). Sustainable land use and management. *Sustainability*, 15(23), 16259. <https://doi.org/10.3390/su152316259>

Отримано редакцією журналу / Received: 19.02.24

Прорецензовано / Revised: 29.03.24

Схвалено до друку / Accepted: 01.05.24

Vadym Kravchuk, PhD Student

ORCID ID: 0009-0000-7760-3166

e-mail: vadym.kryvonos2017@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THEORETICAL FOUNDATIONS OF SUSTAINABLE LAND USE AS AN OBJECT OF PUBLIC ADMINISTRATION

Background. Land use is essential in many environmental and socio-economic problems of society. The main form of land management is public management. Public management (or administration) in the field of rational management, use, and protection of land means that the state, in the person of its competent bodies, establishes certain rules and regulations regarding the organization of the use of all land resources of the country and its individual parts (categories of land, types of land use and etc.). Public administration lays the foundations of relations that should serve the protection, preservation, and careful use of land resources and be committed to the principle of sustainable development. The essence of the formation and development of sustainable land use is that all its subjects are included in this process. They must understand that it is necessary to abandon land redistribution if it is not necessary. Since the policy of sustainable land use is gaining more and more attention and importance both in the world and in Ukraine, the purpose of the article is to research and analyze the theoretical foundations of sustainable land use as an object of public management. The research object was sustainable land use.

Methods. This publication is based on the use of general and special research methods. The analysis was used to clarify the condition of land management in Ukraine, and synthesis was used to summarize the obtained evidence in order to develop recommendations. The systematic approach was used to study the challenges in the field of modern land use. The normative-value method made it possible to consider the issue of restoring sustainable land use in the postwar period in a multi-level management system.

Results. The analysis of sustainable land use made it possible to define the concept of sustainable land use, identify the factors affecting such land use, and consider the stages of the formation of sustainable land use in the multi-level management system. In particular, certain hierarchies of levels of sustainable land use administration were established, namely conceptual, ideological, political, and economic. Each level determines the conceptual mechanisms of actions in relation to land resources. Among the factors of influence on sustainable land use, those due to economic, natural, ecological, legal, technological, and social nature were distinguished. However, urbanization and cultural worldviews have also influenced the sustainable use and management of land resources. At the same time, understanding the jurisdiction of public managers, setting clear goals, developing initiatives for these goals, monitoring and evaluating progress, reporting, and cooperating and partnering were determined as the relevant stages of forming sustainable land use in a multi-level management system.

Conclusions. Thus, sustainable land use requires the involvement of all parties interested in land use, taking into account their needs and supporting the broader cultural, economic, environmental, legal, political, technological, and social frameworks. In addition, the state needs to increase the category of nature conservation lands by creating parks, nature reserves, etc. At the legislative level, it is necessary to establish the principle of land use for the purpose of carrying out economic activities only on developed lands where there is a housing stock and developed infrastructure.

Keywords: land resources; sustainable land use; public administrators; factors of sustainable land use; stages of formation of sustainable land use.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.